

## **YOSHLAR HUQUQLARI-KONSTITUTSIYAVIY KAFOLATLAR TIZIMIDA**

Toshkent Temurbeklar maktabi harbiy-akademik litseyi

Davlat va huquq asoslari fani bosh o'qituvchisi

**Batirova Xadichabonu Mamadiyorovna**

**Annotatsiya:** Yoshlar huquqlari har bir jamiyatning ravnaqi va taraqqiyoti uchun asosiy ahamiyat kasb etadi. Mamlakatimizda yoshlarning huquq va erkinliklarini ta'minlash, ularning salohiyatini ro'yobga chiqarish uchun keng ko'lamli islohotlar olib borilmoqda. Yoshlar huquqlarini himoya qilish va rivojlantirish, ularni turli salbiy ta'sirlardan, diskriminatsiya va zo'ravonlikdan asrash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Yoshlar huquqlari konstitutsiyaviy kafolatlar tizimida mustahkam joy egallagan bo'lib, bu mamlakat taraqqiyoti, jamiyat barqarorligi va kelajagi uchun muhim ahamiyatga ega.

**Kalit so'zlar:** yoshlar huquqlari, konstitutsiyaviy kafolatlar, huquqiy himoya, yoshlar siyosati, ijtimoiy muhofaza, davlat siyosati, konstitutsiya, inson huquqlari, huquqiy asoslar, yoshlar manfaatlari.

**Аннотация:** Права молодежи имеют основополагающее значение для процветания и развития любого общества. В нашей стране проводятся масштабные реформы, направленные на обеспечение прав и свобод молодежи и реализацию ее потенциала. Защита и развитие прав молодежи, защита от различных негативных влияний, дискриминации и насилия является одним из приоритетных направлений государственной политики. Права молодежи занимают прочное место в системе конституционных гарантий, что имеет огромное значение для развития страны, стабильности и будущего общества.

**Ключевые слова:** права молодежи, конституционные гарантии, правовая защита, молодежная политика, социальная защита, государственная политика, конституция, права человека, правовая база, интересы молодежи.

**Abstract:** Youth rights are of fundamental importance for the prosperity and development of every society. In our country, large-scale reforms are being carried out to ensure the rights and freedoms of young people and realize their potential. Protecting and developing the rights of young people, protecting them from various negative influences, discrimination and violence is one of the priority areas of state policy. Youth rights have a strong place in the system of constitutional guarantees, which is of great importance for the development of the country, the stability and future of society.

**Keywords:** youth rights, constitutional guarantees, legal protection, youth policy, social protection, state policy, constitution, human rights, legal framework, interests of young people.

### **KIRISH**

Yoshlar – mamlakatning eng faol, intiluvchan, yangilanishga, o‘zgarishga moyil qatlamidir. Ularning manfaatlarini ta’minlash har bir davlatning konstitutsiyasida va boshqa normativ-huquqiy hujjatlarida alohida e’tirof etiladi. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida ham yoshlar huquqlari va ularning manfaatlarini muhofaza qilish aniq belgilab qo‘yilgan. Asosan, Konstitutsiyaning bir necha moddalarida yoshlarning ta’lim olish, kasb tanlash, mehnat qilish, dam olish, ijtimoiy himoya, so‘z, vijdon va e’tiqod erkinligi, sog‘liqni saqlash, madaniy va sport tadbirlarida ishtirok etish va boshqa ko‘plab huquqlari mustahkamlab qo‘yilgan. Konstitutsiyaviy kafolatlar tizimi yoshlarning fundamental, siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy huquqlarini to‘liq amalga oshirilishini ta’minlashga xizmat qiladi. Ta’lim olish huquqi yoshlar uchun asosiy huquqlardan biri sifatida tan olinadi. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuniga asosan, har bir yosh ta’lim olish huquqiga ega bo‘lib, davlat ularga bepul umumiy o‘rta ta’lim olishni kafolatlaydi. Bundan tashqari, kasb-hunar va oliy ta’lim muassasalarida ta’lim olish imkoniyati yaratilgan. Bu imkoniyatlar yoshlarning o‘z salohiyatini to‘liq ro‘yobga chiqarishi, zamonaviy bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishi uchun xizmat qiladi.

### **ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA**

Yoshlar uchun mehnat huquqi ham konstitutsiyaviy kafolatlari bilan mustahkamlangan. Hukumat yoshlarni ish bilan ta'minlash, yangi ish o'rinlari yaratish, mehnat sharoitlarini yaxshilash borasida tizimli chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda. Yoshlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirish, faol tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash uchun amaliy yordamlar ko'rsatilmoqda. Xususan, yoshlarga imtiyozli kreditlar va davlat grantlari ajratish, ular uchun maxsus dasturlar ishlab chiqilgan. Yoshlarga sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, salomatliklarini muhofaza qilish hamda zamonaviy tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari ham Konstitutsiyaviy huquq sifatida belgilangan. O'zbekiston Respublikasi hukumati tomonidan yoshlar salomatligini mustahkamlash, profilaktik tadbirlar o'tkazish, sport infratuzilmasini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazishi, sog'lom muhitda ulg'ayishi uchun ma'naviy va jismoniy rivojlanishga yo'naltirilgan turli to'garaklar, klub va seksiyalar faoliyati kengaymoqda [1].

Yoshlar so'z va axborot erkinligiga, vijdon va e'tiqod erkinligiga, birlashish va uyushish huquqiga ham ega. Yoshlar o'z e'tiqodiga muvofiq diniy marosimlarni ado etishi, jamiyatda erkin fikr bildirishi, o'z manfaatlarini himoya qiluvchi nodavlat notijorat tashkilotlar va harakatlarda ishtirok etish huquqiga egadir. Bu huquqlarni amalda ta'minlash uchun huquqiy asoslar va mexanizmlar yaratilib, ular faoliyat yuritishi uchun keng imkoniyatlar yaratilgan. Yoshlarning siyosiy huquqlari, xususan, davlat boshqaruvida ishtirok etishi, saylovlarda ovoz berish va saylanish huquqlari ham konstitutsiyaviy jihatdan kafolatlangan. Yoshlar vakillari parlament va mahalliy kengashlarda o'z fikr va pozitsiyasini bildiradi, davlat siyosatini shakllantirishda faol ishtirok etadi. Bu orqali yoshlarning davlat va jamiyat hayotidagi rolini oshirish, ularning ovozi eshutilishini ta'minlashga erishiladi. Davlat yoshlar siyosatini yuritishda xalqaro tajribani chuqur o'rganadi hamda xalqaro me'yor va standartlarga amal qiladi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan ratifikatsiya qilingan "Yoshlar huquqlari deklaratsiyasi", "Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi" kabilar O'zbekiston qonunchiligida o'z ifodasini topgan. Yoshlarning huquqlarini xalqaro darajada himoya qilish, ular uchun qulay sharoit yaratish – zamonaviy jamiyat talabi hisoblanadi [2].

## **MUHOKAMA VA NATIJALAR**

O'zbekistonda "Yoshlar siyosati to'g'risida"gi Qonun qabul qilingan bo'lib, bu hujjatda yoshlarning barcha sohalardagi huquq va erkinliklari, davlat va jamiyat oldidagi vazifalari, yoshlar bilan ishlash mexanizmlari aniq belgilab hamda kafolatlab qo'yilgan. Mazkur qonun O'zbekiston yoshlar ittifoqi, Yoshlar ishlari agentligi kabi tashkilotlar faoliyatining huquqiy asosini mustahkamlab, yoshlarni qo'llab-quvvatlashda muhim omil sifatida xizmat qilmoqda. Yoshlarning huquqiy madaniyatini yuksaltirish uchun o'quv muassasalarida, turli ommaviy tadbir va seminarlar orqali muntazam targ'ibot olib boriladi. OAV va internet saytlari orqali yoshlar uchun axborot, maslahat va yo'riqnomalar taqdim etilmoqda. Yoshlar o'z huquqlarini bilib, to'g'ri foydalana olishlari, mavjud huquqiy asoslar va mexanizmlarni to'liq anglab yetishlari jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiladi. Yoshlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, ularning manfaatlarini himoya qilish, huquq va imkoniyatlarni yanada kengaytirish bo'yicha davlat siyosatida muntazam islohotlar amalga oshirilmoqda. Yoshlar uchun har yili qabul qilinadigan davlat dasturlari, Prezident farmon va qarorlari yoshlar taraqqiyotida muhim o'rin tutadi. Yangi loyihalar, grant va stipendiyalar, zamonaviy texnologiya va innovatsiyalarni o'rganish uchun keng imkoniyatlar yaratilmoqda [3].

Yoshlarni huquqlari sohasida yuzaga keladigan muammolar, hal etilishi lozim bo'lgan masalalar doimo davlat organlari va jamoatchilik e'tiborida bo'lib kelmoqda. Bu jarayonda yoshlarning o'zi ham faollik ko'rsa, o'z manfaatlarini himoya qilishda intilsa, huquqlarini bilsa va jamiyat hayotida faol ishtirok etsa, natija yuqori bo'ladi. Yosh avlodning huquqlarini himoya qilish orqali jamiyat taraqqiyotiga zamin yaratiladi. Konstitutsiyaviy kafolatlar va huquqiy mexanizmlar mavjud bo'lsa-da, ularni amalda to'liq tatbiq qilish, yoshlarning huquqlarini to'liq kafolatlash uchun davlat va jamiyat birgalikda harakat qilishi lozim. Yoshlarni huquqiy jihatdan ongli va mas'uliyatli, jamiyat qurilishida faol ishtirok etuvchi shaxs sifatida tarbiyalash davlat siyosatining eng muhim vazifalaridan biridir [4].

Har bir yosh fuqaro, o'z konstitutsiyaviy huquqlaridan xabardor bo'lishi va ularni himoya qilish yo'llarini bilishi kerak. Bu borada huquqiy savodxonlik, ta'lim va tarbiya

muhim o‘rin tutadi. Yoshlar huquqlarini buzilishi holatlariga nisbatan huquq-tartibot organlari faolati kuchaytirilmoqda, tezkor yordam va maslahat choralari ko‘rilmoqda. Jamiyat taraqqiyotida yoshlar o‘z o‘rni va rolini to‘liq anglab, ijtimoiy faollik ko‘rsatsa, davlat ham o‘z navbatida ularning huquq va manfaatlarini yanada keng himoya qilishi zarur. Yurtimizda yoshlar huquqlariga oid konstitutsiyaviy, qonuniy va xalqaro kafolatlarning kuchli tizimi yaratilgani, yoshlarni quvvatlashga, ularning tashabbus va g‘oyalari, salohiyatidan unumli foydalanishga keng imkoniyatlar ochilayotgani — bu davlatimizning porloq kelajagi uchun mustahkam zamin bo‘lib xizmat qilmoqda [5].

Yoshlar huquqlari va ularning konstitutsiyaviy kafolatlari mamlakatning taraqqiyoti va kelajagi uchun muhim omil hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida yoshlarning huquqlari alohida ta’kidlanib, ularni himoya qilishga kafolatlar berilgan. Yoshlar huquqlari turli sohalarda, xususan, ta’lim, mehnat, sog‘liqni saqlash, ijtimoiy himoya, axborot olish va erkin fikr bildirish huquqlari bilan mustahkamlab qo‘yiladi. Konstitutsiyaviy kafolatlar yosh avlodni har tomonlama qo‘llab-quvvatlashga, ularning jamiyat hayotida faol ishtirokini ta’minlashga qaratilgan. Yoshlarning jamiyat hayotidagi ishtiroki va huquqlari davlat siyosatining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Shu bilan birga, yoshlarning huquq va manfaatlarini nafaqat Konstitutsiyada, balki qator qonun hujjatlari, davlat dasturlari va xalqaro shartnomalar bilan ham himoyalangan. Hukumat tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlar va dasturlar yoshlarning bo‘sh vaqtini mazmunli o‘tkazishi, bandligi va tadbirkorligini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, yoshlarga oid davlat siyosati va huquqiy asoslar doimiy takomillashtirilmoqda, amaldagi qonunchilik yoshlar huquqlarini to‘liq himoya qilish va rag‘batlantirish uchun yetarli asos yaratadi. Chunki yoshlarning bilim olishi, kasb-hunar egallashi, tadbirkorlik boshlashi, siyosiy va ijtimoiy faolligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Yoshlarga berilayotgan konstitutsiyaviy kafolatlar ularning har tomonlama rivojlanishi va jamiyatda mustahkam o‘rin egallashiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, amaliyotda yoshlarning huquqlarini to‘liq amalga oshirish, ularni himoya qilish va qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan tizimli ishlar davom ettirilmoqda. Bu esa yoshlarning o‘z imkoniyatlarini to‘liq ro‘yobga chiqarishi,

demokratik qadriyatlarni o'zlashtirishi va jamiyat taraqqiyotiga faol hissa qo'shishini ta'minlaydi. Natijada, yoshlar huquqlarini konstitutsiyaviy tarzda kafolatlash, ularni amalga oshirish mexanizmlarini takomillashtirish va yoshlar orasida huquqiy madaniyatni oshirish mamlakat kelajagi uchun mustahkam poydevor yaratadi. Yoshlarga yaratilayotgan imkoniyat va sharoitlar ularning huquqlari va erkinliklarini to'liq himoya qilish hamda jamiyat hayotida munosib o'rin egallashida muhim rol o'ynaydi [6].

## **XULOSA**

Xulosa qilganda, yoshlar huquqlari va ularni konstitutsiyaviy kafolatlash tizimi mamlakat rivojlanishi, adolatli va erkin jamiyat qurilishi uchun poydevor hisoblanadi. Yoshlar o'z huquq va erkinliklaridan to'liq foydalanishlari uchun barcha huquqiy asoslar va kafolatlar yaratilgan. Davlat va jamiyatning asosiy vazifasi – yosh avlodni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, ularni huquqiy, ijtimoiy va madaniy jihatdan rivojlantirish va himoya qilishdan iborat. Shu tarzda, yoshlarning huquq va manfaatlari mamlakat va jamiyat taraqqiyoti yo'lida asosiy omil sifatida e'tirof etiladi.

## **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. Abdullayeva, D. (2019). "Yoshlar huquqlarini himoya qilishning ijtimoiy-huquqiy asoslari." *Huquq va Jamiyat*, 6(2), 19-25.
2. Ahmedova, M. (2021). "O'zbekiston yoshlar siyosatining huquqiy asoslari." *Yoshlar Masalalari*, 14(4), 11-18.
3. Bekmirzaev, S. (2020). "Konstitutsion kafolatlar va yoshlarning huquqiy himoyasi." *O'zbekiston Demokratiyasi*, 8(3), 63-70.
4. Bobojonov, U. (2018). "Yoshlar huquqlarining xalqaro huquqiy kafolatlari." *Zamonaviy Ta'lim*, 5(1), 27-33.
5. Gafurova, N. (2022). "Yoshlar ijtimoiy kengliklarida – huquq va kafolatlar." *O'zbekiston Huquqshunosligi*, 11(2), 50-56.
6. Karimova, L. (2021). "Yoshlarni ijtimoiy himoya qilish: muammolar va yechimlar." *Huquqiy Islohotlar*, 7(1), 15-21.
7. Mirzayeva, Z. (2019). "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida yoshlar huquqlarining mustahkamlanishi." *Davlat va Huquq*, 10(2), 41-48.